

Gelijkenissen

Close
reading

Close
drawing

met een inleiding van prof. dr. Henk van Os

Gelijkenissen

met een inleiding van prof. dr. Henk van Os

Close
reading

Close
drawing

De **Nederlandse Kring van Tekenaars** zet zich sinds 1947 in voor de autonome tekening. Een brede diversiteit aan tekenstijlen en technieken is een kenmerk van onze Kring. Exposities worden op mooie locaties verzorgd en de tekenaars zien het als een uitdaging om de samenwerking met andere disciplines en musea aan te gaan.

In 2014 tekenden wij *in residence* in het Natuurmuseum Fryslân in Leeuwarden. Friese dichters via Tresoar maakten proza en poëzie bij de tekeningen. Samen-gevoegd in een prachtig vormgegeven bundeltje met tekeningen en gedichten, in het Fries en Nederlands, roept het woord het beeld op en het beeld het woord. In Amsterdam werkten we met groot plezier samen met het Bijbels Museum. De verhalen en teksten uit de Bijbel zijn van oudsher een belangrijke en veelzijdige inspiratiebron voor kunstenaars. Zo zijn vele tekeningen en beelden voortgebracht.

Negen tekenaars zijn met een bijbelkenner de uitdaging aangegaan om een op een een Gelijkenis of Parabel uit de Bijbel te lezen en te interpreteren. Samen zochten ze naar de actuele betekenis van deze intrigerende literatuur en werkten dat uit in een geschreven column en twee- en driedimensionale tekeningen. Bijbelkenner en kunstenaar zijn beiden vertrouwd met dit reflecteren, *Close reading Close drawing*. Zij stellen vragen die naar diepere perspectieven leiden, aanzetten tot verdere studie of gewoon open blijven. Zo worden beelden en woorden aangereikt die helder en stil maken, ontroeren en verwonderen, ontregelen en troosten.

Wilma Laarakker & Francisca Tollenaar
Nederlandse Kring van Tekenaars

september 2016

In het **Bijbels Museum** staat de Bijbel én de fascinatie van mensen voor de Bijbel centraal. Theologen en kunstenaars, muzikanten en dichters, *cross-over-performers* en dansers, geleerden en leken, gelovigen en niet-gelovigen, allen worden ze uitgedaagd om te midden van de historische collecties van het Bijbels Museum elkaar te ontmoeten en hun verwondering, fascinatie, inzichten en mijmeringen over teksten uit de Bijbel met ons en het publiek te delen. Met elkaar lezen, kijken, luisteren, van gedachten wisselen is in het Bijbels Museum het uitgangspunt voor een nieuwe, grensoverschrijdende manier van presenteren en programmeren in de vorm van een spannende interventie.

In de Bijbel komen talloze Gelijkenissen of Parabels voor. Het zijn vaak korte verhaaltjes, bedoeld om de lezer of luisteraar een nieuw inzicht te geven met behulp van bekende beelden uit het dagelijks leven. Ze zijn een beetje ontregelend, houden ons een spiegel voor en dwingen ons tot nadenken over wat we doen of zijn. Gelijkenissen of Parabels zijn literaire juweeltjes die talloze kunstenaars door de eeuwen heen hebben geïnspireerd. De situatie van de personages uit het verhaal kan bijna altijd vergeleken worden met die van de toehoorders. Dat maakt het spannend en maakt de weg vrij om de actualiteit volop te betrekken in nieuwe kunstwerken en nieuwe beschouwingen over de tekst.

Negen tekenaars van de Nederlandse Kring van Tekenaars en negen bevriende bijbelkenners van het Bijbels Museum zijn een uitdagende samen- werking aange- gaan. Daarbij moesten ze zich niet alleen verhouden tot elkaar, maar tegelijkertijd tot de Bijbel en de actualiteit. Aan de bijbelkenners werd gevraagd om een uitleg en tekstbeschouwing te schrijven voor een breed publiek en aan de tekenaars om een kunstwerk te maken dat zich kan manifesteren tussen de bestaande historische collecties van het Bijbels Museum.

Het resultaat is meer dan prachtig en nodigt uit tot samen kijken, lezen, luisteren, spreken en denken.

Het Bijbels Museum dankt de tekenaars, de bijbelkenners en Henk van Os, die speciaal voor deze uitgave een inleiding schreef, voor hun kunstwerken in Woord en Beeld.

Hermine Pool
Conservator Bijbels Museum

september 2016

'Niets verwonderd my meêr, dan daar zo veel Geschiedenissen in de H: Schriften geschreeven zyn, men zo weinige uitbeeldingen en verschillende vertooningen daar van ziet

'Neem dan een vroegen morgen waar, wanneer de herssenen van alle denkbeelden gezuyverd zyn, en gaat in eenzaamheid alles overweegen. ... Laat uwe gedachten, tot in die plaatzen daar de zaak voorgevallen is heen wyden, dus zult gy de natuurlykheid der zaak ligt begrypen.'

Gerard de Lairese, *Groot Schilderboek*, 1712, 2de boek, p. 45 en 48

Eerst lezen, dan verbeelden

Henk van Os

Toen ik hoorde van de *close reading*-series van tekenaars en theologen in het Bijbels Museum, was ik opeens weer middenin een vruchteloze discussie die ik ooit in de jaren zestig in de Van der Leeuwstichting voerde. Die Stichting was in 1954 opgericht door een aantal dominees vanuit de behoefte Kerk en Kunst nader tot elkaar te brengen, 'de kloof tussen protestantisme en de kunsten te overbruggen' zo formuleerden ze het zelf. Dat initiatief werd echter niet door alle kunstenaars omarmd.

Het was de tijd van de moderne kunstenaars en het autonome beeld. Men sprak graag orakeltaal: echte kunstenaars, zeiden de orakels, verrichtten beeldende daden die onafhankelijk waren van literatuur, natuur, van geloof en gedachte. Anders is er geen sprake van echte moderne kunst. Kunst gaat over kunst en over de kunstenaar. Als toevallig associaties met andere levensgebieden meekomen met de Beeldende Daad, dan was dat in orde, maar je uitgangspunt kiezen buiten de kunsten betekende dat je niet verder kwam dan illustratie, decoratie, afbeeldende of toegepaste kunst. Dat was niet verkeerd, maar wel van veel minder belang dan het echte beeldende werk. Het is nu moeilijk voor te stellen dat kunst ooit zo heilig is geweest.

En nu genieten kunstenaars van *close reading* samen met bijbelkenners. Het is bijna niet te geloven! En ook nog met bijzonder aansprekende beeldende resultaten.

Rembrandt had, zo weten we uit de beschrijving van zijn bezit, een 'oude bijbel'. Was het een luxe Vorstermanbijbel met prenten van Jan Swart en Lucas van Leyden? Dat Rembrandt die Bijbel veelvuldig gebruikt moet hebben, is duidelijk zichtbaar in zijn werk. Voor zijn bijbelse verbeeldingen ging hij in de bijbeltekst steeds op zoek naar het moment met de meeste spanning, de grootste uitdrukingskracht. Daarnaast maakte hij en zijn leerlingen, zoals Jan Lievens, ook gebruik van een in die tijd veelgelezen werk van Flavius Josephus (37-100 AD) dat in het Nederlands was vertaald. Daarin vonden ze extra spannende versies van bijbelse verhalen. Die behoefte aan tekstonderzoek moet Gerard de Lairese, Rembrandts meest academische leerling, geïnspireerd hebben. Wanneer hij in zijn *Groot Schilderboek*, decennia lang het handboek voor schilders, vertelt hoe een schilder aan zijn onderwerp moet komen, beschrijft hij een periode van ascetische concentratie: de schilder moet verhalen lezen zonder door wat dan ook afgeleid te worden en dan kan het gebeuren, dat hij zijn onderwerp vindt.

Wat bijbelse voorstellingen betreft was het de kunstenaars wel gemakkelijker gemaakt. Sinds 1637 was daar de Statenvertaling, het baanbrekende initiatief van de Synode van Dordrecht: een goed leesbare vertaling van de Bijbel in het Nederlands, in grote oplagen gedrukt opdat hij voor zoveel mogelijk mensen bereikbaar was. Let wel: in de 17de eeuw was het, anders dan in de eeuwen daarvoor, de schilder zelf die op zoek ging naar zijn onderwerp en was er geen opdrachtgever die van alles wilde, alleen een afnemer. De keuze van het juiste verhaal en het juiste moment was een belangrijk deel van de artistieke opgave.

Het is niet toevallig dat de meeste hedendaagse kunsthistorici, ongetwijfeld aangestoken door het modernisme, deze passages uit De Lairesse's Groot Schilderboek vaak onbesproken laten. In hun ogen zijn 17de-eeuwse schilders lekker aan het schilderen, gedreven door hun inspiratie en geholpen door de 'regels van de kunst'. Het onderwerp doet er niet toe!

Maar in werkelijkheid vormen al die inventies van verhalen en van spannende variaties in de voorstelling ervan, zoals Rembrandt laat zien samen met vele andere 17de-eeuwse schilders, een wezenlijk deel van het kunstenaarschap en zijn zij de vrucht van intens lezen en nadenken over het gelezene. *Close reading*.

Wat mij betreft, ik heb de lezende kunstenaar ontmoet in het werk van de Groningse schilder-drukker Hendrik Werkman (1882-1945). In 1941 – in oorlogstijd dus – kreeg hij van ds. F.R.A. Henkels uit Winschoten 'Die Legende des Baalschem' (1932) van Martin Buber cadeau, een bundel met chassidische legenden, optimistische joodse wonderverhalen. Werkman was betoverd door de verhalen en Henkels besloot samen met enkele vrienden om Werkman te vragen die verhalen te verbeelden. Er volgden maanden van *close reading* en voorstellingen maken, weggooien en opnieuw maken. Het moeizame proces kunnen wij nu nog volgen in Werkmans brieven aan Henkels.¹ Eén citaat. Werkman schrijft Henkels op 11 april 1941: 'men moet toch gereed zijn. Door te werken wordt de mensch gereed, aanhoudend zich met het werk bezighouden in gedachten. Zoo gaat het met Uw werk, zoo gaat het met alle werk waar men zijn ziel in legt. Dan komt ook het zelfvertrouwen dat men vaker iets moois kan maken zoo dat men den maker er in herkent. Ik wil maar hopen dat de legende van de Baalschem mij als het ware volpropt met beelden, zoodat ik er niet anders dan beeldend aan kan denken.' (pp. 21-22).

Werkmans 'Chassidische legenden' werden meesterwerken van de Nederlandse grafische kunst. Dan doet het er niet meer toe of ze illustraties zijn of 'zelfstandige kunstwerken'. Ik heb ze al vijftig jaar zonder tekst aan de muur.

Er is nog iets anders te zeggen over Werkmans verhalende voorstellingen. In 1942 maakte hij nog een reeks die hij 'Vrouweneiland' noemde. Net als bij de Chassidische Legendes gebruikte hij daarbij een drukkersrol, waarmee hij inkt in allerlei kleuren rolt over een met sjablonen gemaakte contouren van een voorstelling. 'Druksels' noemde hij ze. Net als bij de Chassidische Legendes 'lees' je de voorstelling als een illustratie bij een verhaal. Maar er is helemaal geen tekst! Ongetwijfeld geïnspireerd door de serie van de Chassidische Legendes maakt Werkman nu een reeks illustraties, die geen illustraties zijn, maar als zodanig bedoelde autonome kunstwerken.

Uit zijn brieven kunnen we opmaken hoeveel het 'Vrouweneiland' voor Werkman betekende. Hij schrijft erover op 15 juli 1942 aan Julia, de vrouw van Henkels: 'de druksels van het paradijs, niet het bekende paradijs, maar het onbekende, ergens in een werelddeel dat nog door geen mensch uit de cultuurstaten is ontdekt

¹ Privé Domein (Arbeiderspers), nr. 10, 1968.

– daarheen ben ik gevlucht omdat het in onze wereld haast niet meer uit te houden is' (blz. 82-83). En op dezelfde dag aan zijn vriend Paul Guermonprez: 'Dat landschap met figuren en vogels is een goed toevluchtsoord in deze sombere dagen, waarop bovendien de zon haast niet tevoorschijn komt. – Het ligt ergens in de Stille Zuidzee of in Afrika, maar het is in elk geval een landstreek waar nog nooit een blanke een voet heeft gezet. Ik kan er dus ook geen verdere verklaring van geven maar ik kan je wel zeggen dat ik er altijd erg naar verlangd heb en blij ben het eindelijk te hebben gevonden... Gisteren heb ik nog een groote gemaakt van het eiland een beetje dieper landwaarts met een boom waaronder vier figuren ..' (blz. 83).

In zijn kunst heeft Werkman een wereld van geluk gevonden die helemaal het verhaal van hemzelf is en van zijn beeldende mogelijkheden. Met ontroerende eenvoud heeft hij in zijn brieven duidelijk gemaakt wat zijn kunst voor hem betekende.

In de kunst van de 1250-1500, waarover ik het meeste onderzoek heb gedaan, zijn er jammer genoeg niet van die heel persoonlijke uitlatingen van kunstenaars over hun werk overgeleverd. Ik ken uit die tijd eigenlijk maar één zo'n tekst en dat is een inscriptie op een schilderij. De grote schilder uit Siena, Duccio di Buoninsegna, schilderde in 1311 het hoofdaltaarstuk voor de Dom van zijn stad. Nog nooit was er zo'n groot altaarstuk geschilderd. Toen het was voltooid werd het in een indrukwekkende processie door de stad gedragen. Iedereen was uitgelopen om dit wonderwerk te zien. Over kunst en maatschappij gesproken! Onder op de troon van de Madonna had de schilder een tekst in het Latijn aangebracht: 'MATER SCA DEI / SIS CAUSA SENIS REQUIES / SIS DUCCIO VITA / TE QUIA PINXIT ITA' (Heilige Moeder Gods, omdat jij de oorzaak bent voor de vrede van Siena en omdat je Duccio het leven schonk, daarom heb ik je zo geschilderd).

De tekst onder die Madonna was voor mij aanleiding om mij dertig jaar met Sienese schilderkunst bezig te houden met de vraag: 'Hoe maken mensen zich met woord en beeld heilsvoorspellingen eigen?'. Vaak heb ik het betreurd, dat beeldende kunstenaars uit die tijd niet vaker hun persoonlijke betrokkenheid bij hun werk in een tekst tot uitdrukking hebben gebracht.

Eén zo'n kunstwerk dat bij mij het verlangen naar een tekst oproept, bevindt zich in Boppard, een van de meest romantische stadjes aan de Rijn. Het is een monumentaal houten crucifix hoog boven het hoofdaltaar van de belangrijkste kerk van de stad. Het dateert uit de eerste helft van de 13de eeuw. Vijftig jaar geleden was ik betrokken bij de restauratie van dat uitzonderlijke kunstwerk. Deze zomer ben ik samen met mijn vrouw vanwege de crucifix teruggegaan naar Boppard en ik ervoer bij het zien ervan dezelfde ontroering als een halve eeuw geleden toen ik er voor het eerst naar stond te kijken. Deze gekruisigde domineert het koor van de kerk. In de kunst van die tijd is het meestal alsof Jezus niets met ons te maken wil hebben. Kaarsrecht staat hij dan met gestrekte armen tegen het houten kruis, zijn hoofd rechtop en zijn ogen wijd open. Maar hier heeft zijn hoofd zich losgemaakt uit de rigide frontaliteit. Jezus kijkt niet over ons heen in een onbestemde leegte, maar naar beneden, naar ons.

Toen het crucifix horizontaal over de tafels van de restauratoren lag, kon je nog beter zien hoe nauwkeurig de beeldsnijder dat naar beneden geneigd zijn van het hoofd heeft weergegeven. Jezus is niet een triomferende held, zoals gebruikelijk op romaanse crucifixen. Hij is geen hoogverheven abstractie, de 'koning der ere' zoals een tekst zegt die dikwijls op zo'n kruis wordt vermeld, nee, hij trekt zich iets van ons aan. Hij neigt naar beneden met een blik vol mededogen. Zouden die kunstenaar en zijn opdrachtgever recente literatuur hebben gelezen, bijvoorbeeld van Bernard van Clairvaux, die met zoveel woorden belijdt dat hij niets heeft aan die onbewogen verlossers hoog in de kerk, omdat hij contact wil met zijn Jezus. Of zou de beeldsnijder, of zijn baas, zo vervuld zijn geraakt door het eindeloos zingen van 'Miserere' (heb mededogen) dat hij daarom dit bijzondere crucifix wilde. Zou het een kwestie van *close reading* en intens ervaren zijn geweest? Het staat er niet op. We zullen het nooit weten. Maar toch helpt het te begrijpen wat je ziet als je de betreffende passages van Bernard van Clairvaux' preken zou lezen of de tekst van het 'Miserere' zou overwegen.

Soms zijn er laat-middeleeuwse kunstwerken die zo bol van betekenis staan, dat er geen aarzeling hoeft te zijn over de bedoelingen van de maker. Ik denk aan een miniatuur in het zogenaamde 'Liber Viaticus' van een beroemde Boheemse bisschop, Johannes van Neumarkt uit ca. 1360. Het is een boek met devotionele teksten, zoals gebeden en hymnen, voor onderweg, als de bisschop op reis was. Dit is dus een voorstelling met ontzettend veel tekst en het is net alsof de boekverluchter zoveel mogelijk betekenissen van die teksten in één miniatuur heeft willen proppen. Maria is duidelijk zwanger. Zij is immers de moeder van God en dat kan op deze manier niet duidelijker verbeeld worden. De bisschop moet dagelijks het 'Ave Maria' bidden en daarin wordt Jezus aangeroepen als de 'vrucht van Maria's schoot'. Dat kan je dan ook goed zien. 'Als dit geen menswording is', moet de miniaturist hebben gedacht. In datzelfde gebed 'Ave Maria' vraagt de gelovige aan Maria om voor hem te bidden, om zijn voorspraak te zijn. Daar is de moeder Gods bij uitstek geschikt voor en daar is zij hier dan ook intens mee bezig. Maria werd als moeder van God uitverkoren, omdat zij zo nederig was. Daarom zit zij hier niet op een troon maar op twee kussens op de grond. Dat is haar nederigheid, haar 'humilitas'. Van het woord 'humilitas' is de stam 'humus' (aarde) en Maria is in gebeden en hymnen de mooiste plant die de aarde heeft voortgebracht. Wie zich vernedert zal verhoogd worden. De verheerlijking straalt zij uit en engelen komen uit de hemel om haar vast op te vrolijken voordat zijn ten hemel wordt opgenomen. Al die betekenissen kan je terugvinden wanneer je de teksten leest. Dat heeft de miniaturist, of een helper, kennelijk ook gedaan, want er is een unieke voorstelling ontstaan waarin de belangrijkste thema's van Maria-vroomheid zijn opgetast.

Net als bij Werkman zijn er in de middeleeuwen beeldverhalen die helemaal geen tekst nodig hebben, al moet je natuurlijk wel weten wie Jezus is en wat hem is overkomen, net zoals je bij Werkman moet weten hoe een gelukseiland eruit ziet. Een van de autonome beeldverhalen die een middeleeuwse kunstenaar zelf bedacht moet hebben met de culturele thematiek van zijn tijd heeft het Rijksmuseum indertijd getoond met een klein vroeg 15de-eeuws devotiestuk uit Berlijn in de tentoonstelling 'Gebed in Schoonheid'. Wat ik er toen in de catalogus van de tentoonstelling over heb gezegd, zou ik nu weer willen zeggen, ook al noemen sommige universitaire autoriteiten dat met een vreselijk woord 'zelfplagiat': 'Op het schilderij wordt een geheel beeldverhaal verteld. Het is avond geworden. De laatste getuigen van de kruisiging keren terug naar de stad; alleen Maria en Johannes zijn achtergebleven, zo verzonken zijn zij in hun verdriet. Werkeloos staan de lijdenswerktuigen tegen het kruis; links wacht het open graf. Christus is van het kruis afgenomen. Zijn lichaam rust tegen het kruis. Er wordt niets vreselijks meer gedaan. Het is volbracht. Nu acht de schilder het moment aangebroken waarop de beschouwer zich hem in gebeden innerlijk kan eigen maken. Maria en Johannes geven het voorbeeld voor de gemoedsstemming waarin deze eenzame Man van Smarten benaderd wil worden'. (Gebed in Schoonheid, 1994, p. 126).

Samenvattend: *close reading* kan letterknechten produceren en beeldenstormen veroorzaken. Maar het kan ook voor kunstenaars een nieuwe ruimte openen voor hun creativiteit, waarin de verbeelding vat krijgt op de wezenlijke thema's van de eigen tijd.

Amsterdam, augustus 2016
Henk van Os

Gelijkenissen van een verloren schaap en een verloren drachme

Hanneke Franken

Verloren schaap, verloren drachme, verloren.
Verloren lopen, overbodig, niet mee kunnen
niet mee tellen, uit de boot gevallen.
Vereenzaamd, alleen temidden van velen.
Verstrikt in wetten, voorzieningen, zorg.
Hulpeloos in verwarring. Wie ziet mij staan?

Grafiet en conté
(kleur)potlood
op papier
Zes tekeningen,
23,5 x 35 cm. elk
2016

Hanneke Franken

Inspiratie haal ik uit het dagelijks leven om mij heen. In snelle schetsen noteer ik het menselijk gedoe: fietsen op straat, mensen in de stad, bij het station, wachtend op de bus. In de rust van mijn atelier zoek ik al tekenend de vorm en de beweging te treffen. In het doorwerken probeer ik het karakter van wat ik zag tevoorschijn te halen.

Gregory Brenninkmeijer

Pater Gregory Brenninkmeijer SJ was provinciaal overste van de Nederlandse Provincie van de Societeit van Jezus (Jezuiten). Maakt deel uit van het pastorale team van de RK kerk De Krijtberg in Amsterdam. Is begeleider van workshops ignatiaanse spiritualiteit en geestelijk begeleider.

De zorg om wat verloren is

Maar Hij vertelde hun deze gelijkenis: 'Als een van u honderd schapen heeft en er één van verliest, laat hij dan niet de negenenegentig andere schapen in de eenzaamheid achter om op zoek te gaan naar het verloren schaap, totdat hij het vindt? En als hij het gevonden heeft, neemt hij het vol blijdschap op zijn schouders; thuisgekomen roept hij zijn vrienden en buren en zegt hun: "Deel in mijn blijdschap want ik heb mijn verloren schaap weer teruggevonden." Ik zeg u, zo zal er in de hemel meer blijdschap zijn over één zondaar die zich bekeert, dan over negenenegentig rechtvaardigen die geen bekering nodig hebben.

Of als een vrouw die tien drachmen heeft, er één verliest, steekt ze dan niet een lamp aan, veegt het huis en zoekt zorgvuldig totdat zij die drachme vindt? En als zij die gevonden heeft, roept ze haar vriendinnen en buren en zegt: "Deel in mijn blijdschap, want de drachme die ik verloren had, heb ik teruggevonden." Zo, zeg ik u, is er blijdschap bij de engelen van God over één zondaar die zich bekeert.'

Lucas 15, 3-10

Willibrordbijbel 1995

Mijn schaap, mijn munt, kostbaar in mijn ogen.
Uitgelicht, opgemerkt, gezien,
naar óm gezien, naar waarde geschat,
gekend bij naam, bij de hand genomen.
Voor jou de extra mijl gegaan.
Jij, een van ons, jij hoort er bij.

Wij, de negen en negentig anderen,
 'Nu en altijd betrouwbaar en voorspelbaar.'
 Wij: rust en veiligheid, goed voor elkaar.
 Wij: geen geneesheer nodig, geen herder.
 Weg met 'onze-vrede-bedervers'.
 Weg met hen, naar huis, aan het kruis!

Geraakt door nood, door medelijden bewogen.
 Gezien en er niet omheen kunnen, willen.
 Geen leuzen maar daden van menselijkheid.
 Niet neerbuigend neerknielen,
 afdalen uit je veilige burcht en
 niet uitblazen: Aanblazen!

Door eigenbelang uit elkaar gejaagd.
 Ieder voor zich en God voor ons allen.
 Individualisering, globalisering,
 geen tijd voor 'losers' en voor verlorenen.
 Niemand veegt het huis, neemt op de schouder.
 Ingecalculeerd collateraal verlies.

Ik juich omdat ik vond waar ik van houd.
 Ik was het kwijt geraakt, mijn schaap, mijn geld,
 mijn hart, mijn onschuld, werk,
 gezondheid, huis en haard, mijn goede naam,
 mijn levensmoed en doel.
 Hoera, wie zoekt die vindt! Juich jij nu met mij mee?
 Dan heb ik jou, mijn vriend, en wij elkaar gevonden.

Gregory Brenninkmeijer

Hooglied

Annemieke Harkema

- 1** 10 Uw wangen zijn liefelijk in de spangen, uw hals in de parelsnoeren.
16 Zie, gij zijt schoon, mijn Liefste, ja, liefelijk; ook groent onze bedstede.
17 De balken onzer huizen zijn cederen, onze galerijen zijn cipressen.
- 2** 2 Gelijk een lelie onder de doornen, alzo is Mijn vriendin onder de dochteren.
3 Als een appelboom onder de bomen des wouds, zo is mijn Liefste onder de zonen;
ik heb groten lust in Zijn schaduw, en zit er onder, en Zijn vrucht is mijn gehemelte zoet.
12 De bloemen worden gezien in het land, de zangtijd genaakt, en de stem der tortelduif
wordt gehoord in ons land.
16 Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijn, Die weidt onder de leliën,
17 Totdat de dag aankomt, en de schaduwen vlieden; keer om, mijn Liefste! wordt
Gij gelijk een ree, of een welp der herten, op de bergen van Bether.

Waterverf/inkt
op papier
Acht rollen,
16 cm. hoog
2015

Annemieke Harkema

Annemieke Harkema verblijft regelmatig in Noord-Friesland of langs het riviertje het Gein om daar te tekenen. Als een soort dagboek registreert ze telkens de wisselende weersomstandigheden en het golvende lijnenspel in het land. In kleine, intieme tekeningen, maar ook, terug in haar atelier, op groot formaat papier. Naast de landschappen is het stilleven een terugkerend onderwerp, waarin plant en bloem een hoofdrol spelen. De fascinatie voor

het stilleven dateert bij haar reeds uit haar jeugd en ligt aan de oorsprong van de weg die zij vanaf haar opleiding aan de Rijks-academie in Amsterdam is gegaan.

Rob Pauls

Dr. Rob Pauls is theoloog, was docent Christendom aan de Universiteit van Amsterdam en is onlangs in Leuven afgestudeerd in de pastorale theologie, een onderwerp waar nu voornamelijk zijn interesse ligt.

- 3** 1 Ik zocht des nachts op mijn leger Hem, Dien mijn ziel liefheeft; ik zocht Hem,
maar ik vond Hem niet;
5 Ik bezweer u, gij dochteren van Jeruzalem! die bij de reeën of bij de hinden des velds zijt,
dat gij de liefde niet opwekt, noch wakker maakt, totdat het haar luste!
- 4** 3 Uw lippen zijn als een scharlaken snoer, en uw spraak is liefelijk; de slaap uws hoofds
is als een stuk van een granaatappel tussen uw vlechten.
7 Geheel zijt gij schoon, Mijn vriendin, en er is geen gebrek aan u.
12 Mijn zuster, o bruid! gij zijt een besloten hof, een besloten wel, een verzegelde fontein.
13 Uw scheuten zijn een paradijs van granaatappelen, met edele vruchten, cyprus met nardus;
- 5** 3 Ik heb mijn rok uitgetogen, hoe zal ik hem weder aantrekken? Ik heb mijn voeten gewassen,
hoe zal ik ze weder bezoedelen?
4 Mijn Liefste trok Zijn hand van het gat der deur; en mijn ingewand werd ontroerd om
Zijntentwil.
5 Ik stond op, om mijn Liefste open te doen; en mijn handen drupten van mirre, en mijn
vingers van vloeiende mirre, op de handvaten des slots.
11 Zijn hoofd is van het fijnste goud, van het dichtste goud; zijn haarlokken zijn gekruld,
als een raaf.
12 Zijn ogen zijn als der duiven bij de waterstromen, met melk gewassen, staande als in
kasjes der ringen.
14 Zijn handen zijn als gouden ringen, gevuld met turkoois; Zijn buik is als blinkend elpenbeen,
overtogen met saffieren.
- 6** 5 Wend uw ogen van Mij af, want zij doen Mij geweld aan; uw haar is als een kudde geiten,
die het gras van Gilead afscheren.
7 Uw wangen zijn als een stuk van een granaatappel tussen uw vlechten.
11 Ik ben tot den notenhof afgegaan om de groene vruchten der vallei te zien; om te zien,
of de wijnstok bloeide, de granaatbomen uitbotten.
- 7** 1 Hoe schoon zijn uw gangen in de schoenen, gij prinsendochter! de omdraaiingen uwer
heupen zijn als kostelijke ketens, zijnde het werk van de handen eens kunstenaars.
3 Uw twee borsten zijn als twee welpen, tweelingen van een ree.
6 Hoe schoon zijt gij, en hoe liefelijk zijt gij, o liefde, in wellusten!
11 Kom, mijn Liefste! laat ons uitgaan in het veld, laat ons vernachten op de dorpen.
- 8** 3 Zijn linkerhand zij onder mijn hoofd, en Zijn rechterhand omhelze mij.
4 Ik bezweer u, gij dochteren van Jeruzalem! dat gij die liefde niet opwekt, noch wakker maakt,
totdat het dezelve lust!
5 Wie is zij, die daar opklimt uit de woestijn, en liefelijk leunt op haar Liefste? Onder den
appelboom heb ik u opgewekt, daar heeft u uw moeder met smart voortgebracht, daar heeft
zij u met smart voortgebracht, die u gebaar heeft.

Statenvertaling 1637

Hooglied

Veel dieren en nog meer planten, bomen, gewassen. Hun geuren en kleuren, hun ruisen in de wind, het zachte bladerbed, de schaduw die ze geven, warmte en koelte, allerlei vruchten, honinggebak en druivenkoeken, vogelgezang vullen de plekjes waar de geliefden afspreken, en fluisteren hun de woorden in waarin ze over elkaar spreken. Groen is de wereld waarin ze leven, de taal die ze spreken. De enkele dissonant in de harmonie van het geheel is afkomstig van mensen. Die willen de liefde storen. Maar: het regenseizoen is voorbij, de vogels beginnen te zingen. Een jongeman sterk als een ceder. Hij komt springend of huppelend als een gazel over de bergen. Een kweeboom tussen het wilde hout. Een zakje mirre tussen haar borsten. Het meisje een lelie tussen de distels, een weide vol lelietjes-van-dalen. Een duif die zich verschuilt in de rotsspleet. Haar golvend haar een kudde – zwarte – geiten die men in de verte geluidloos ziet afdalen van de bergen. Zijn lokken als ravenzwarte dadelristen. Hun kussen zoeter dan de wijn van de druif. De eigen 'wijngaard'.

Op hoeveel manieren is het Hooglied niet gelezen en begrepen! Als religieuze allegorie. Als heilige tekst in een heidense cultus. Als romantisch verhaal. Als herders-idylle. Als hofdrama. Als droomverhalen. Als bruiloftsliederen waarmee de bruid werd toegezongen op haar huwelijksdag. Als moraliserende vermaning voor jonge mensen om zich in het huwelijk te schikken en trouw te zijn. Als erotische prikkellektuur. Als een fonkelende bron van poëtische beelden en metaforen. De betekenis van het lied, de samenhang in de tekst, als die er al is, is onduidelijk. Zelfs of er sprake is van twee of drie hoofdpersonen, is omstreden. En wie waar aan het woord is, en tot wie dan gesproken wordt, ook daarover lopen de meningen uiteen.

Op de acht rollen en veertig tekenbladen van Annemieke Harkema zien wij planten en geliefden dicht bij elkaar. Ze horen bij elkaar. Een innig verband. Op de tekenbladen slaagt soms een van de twee geliefden erin zich los te maken, soms een plant of boom. Die staat dan in zijn eentje op het papier. Maar bijna altijd is er de suggestie van uitbundig groen. Het Hooglied is bekend om zijn rijke beeldspraak en gelijkenissen. Bij vlagen is er ook een sterke scenische verbeelding aan het werk: de wachters die het meisje 's nachts op straat ruw haar sluier afnemen; de geliefde die zijn hand door de deur steekt om haar te openen; of als hij, om met haar te pronken, graag wil dat zij voor zijn vrienden danst. Maar ook in scènes domineren de beelden: hij komt aangerend als het jong van een hert; een lentevogeltje dat zingt in het groen; een bed van loof voor de lome en luiende liefde. De bestendigheid van het beeld wint het van de vluchtigheid van de scène. Liefde zoekt de herhaling – het Hooglied is er vol van – en verkiest de pas op de plaats.

Zo ook als een boom of plant wordt losgemaakt uit de weelderige wereld van het groen en uit de woekerende taal van het verlangen en in zijn eentje op de rol wordt gezet: machtige ceder of teer weidebloempje, welriekende aloë of appelvrucht of stekelige distel. Daar ontrolt de plant zich in zijn vele delen en facetten als een scène. En tegelijk vertoont hij zich in de hele rijkdom van de gelijkenis en het beeld dat hij is. Een wereld van planten en bomen. Een wereld van liefde en verlangen. Het Hooglied volgens Harkema.

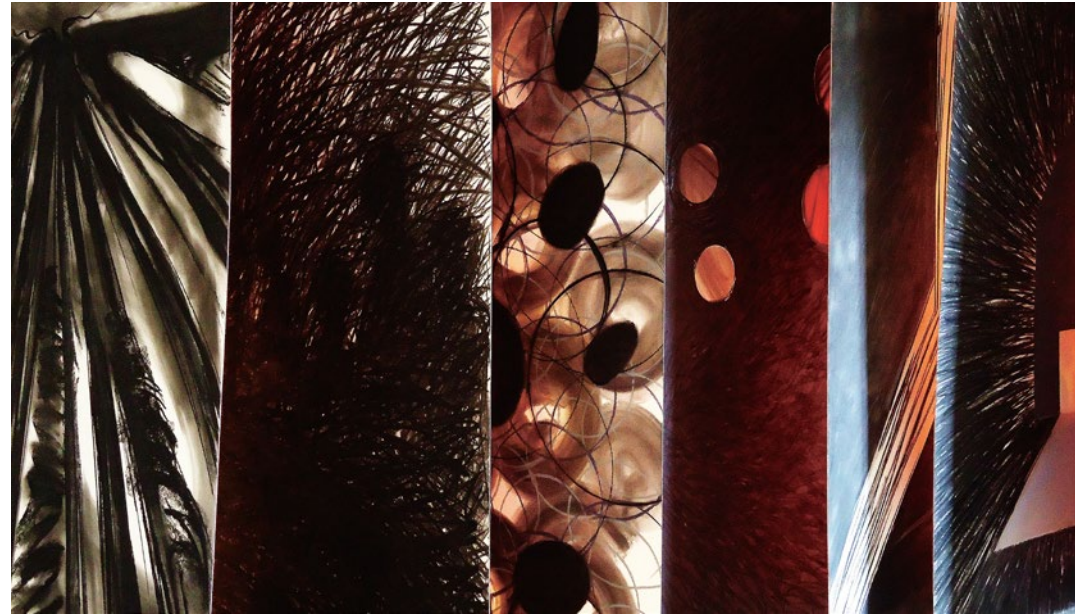
Rob Pauls

Waterverf op papier
 Veertig tekeningen, 15 x 10,5 cm. elk
 2016

Gelijkenis van de barmhartige Samaritaan

Wilma Laarakker

De tekst van de barmhartige Samaritaan vertelt het verhaal van de aard, het wezen van de mens, de kern. In dit werk, dat bestaat uit zeven tweezijdig betekende bladen, gehangen in formatie, probeer ik het blootgeven van die kern, de aard van de mens, te verbeelden. De rode tekeningen verbeelden de kern, het hart, het mededogen van de mens. De zwarte tekeningen staan voor de buitenkant, gesloten, naar binnen gekeerd.

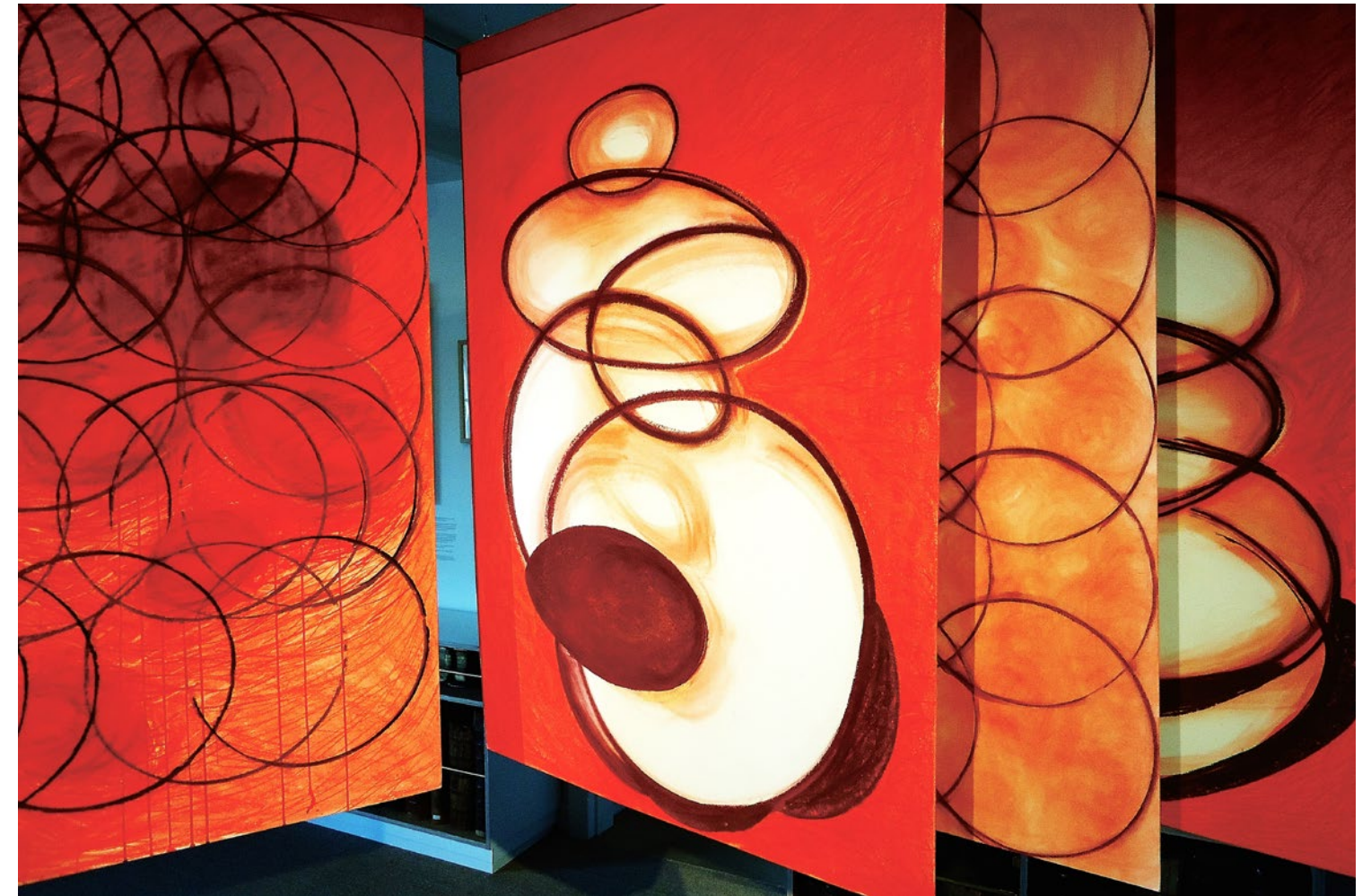
De tekeningen zijn zo gehangen dat de toeschouwer in de rode kern kan 'staan'. Maar men kan er ook omheen lopen en kiezen voor het rood of zwart of beide tegelijk. Doordat de bladen bewegen door de aanraking van de kijker wordt geen eenduidig beeld gegeven van 'de aard'. Het wisselt: rood of zwart, zoals het ook in het werkelijke leven is. En omdat de toeschouwer om het werk kan lopen, de bladen mag laten bewegen, is het ook een interactief werk geworden.

Barmhartigheid
Mixed media van
soft-pastel, Siberisch
krijt en houtskool
op museumkarton
Veertien tekeningen,
120 x 87 cm. elk
2016

Wilma Laarakker

In mijn werk vind ik het belangrijker de emotie, zowel esthetisch als inhoudelijk, op te roepen en te verbeelden dan het herkenbare beeld. Mijn stijl is direct en ik probeer de materialen voor zowel het schilderen als het tekenen zo breed mogelijk te benutten en gebruik naast het Siberisch krijt, de inkt, het grafiet, het pastel etc. ook, als het nodig is, andere materialen. Ik streef naar indringende ruimtelijkheid, een 'spannende ruimte' in licht en donker,

eventueel in combinatie met intense kleuren. Ik ben een tekenaar/schilder en na de docentenopleiding in beide disciplines werk ik als autonoom kunstenaar en geef één dag in de week schilderlessen. Schilderen en tekenen maken het belangrijkste deel uit van mijn werk. Daarnaast maak ik ook kleine houten objecten van gevonden materialen en werk daarmee zoals in mijn teken- en schilderwerk: ik vind beelden in alles om mij heen, in alles wat ik letterlijk 'vind', zie en hoor.

Ben de Bock

Pastor Ben de Bock is geestelijk verzorger en ethicus in een verpleeghuis en doet aan het Amsterdams Medisch Centrum van de Universiteit van Amsterdam een promotie-onderzoek naar de complexiteit van klinische beslissingen.

Er was eens iemand die van Jeruzalem naar Jericho reisde en onderweg werd overvallen door rovers, die hem zijn kleren uittrokken, hem mishandelden en hem daarna halfdood achterlieten. Toevallig kwam er een priester langs, maar toen hij het slachtoffer zag liggen, liep hij met een boog om hem heen. Er kwam ook een Leviet langs, maar bij het zien van het slachtoffer liep hij ook met een boog om hem heen. Een Samaritaan echter, die op reis was, werd in zijn binnenste tot in de kern geraakt toen hij hem zag liggen. Hij ging naar de gewonde man toe, goot olie en wijn over zijn wonden en verbond ze. Hij zette hem op zijn eigen rijdier en bracht hem naar een logement, waar hij voor hem zorgde. De volgende morgen gaf hij twee denarie aan de eigenaar en zei: 'Zorg voor hem, en als u meer kosten moet maken, zal ik u die op mijn terugreis vergoeden'.

Lucas 10, 30–36
Nieuwe Bijbelvertaling 2004 (met kleine wijziging)

De barmhartige Samaritaan

Op een houtsnede uit 1488 in Museum Catharijneconvent in Utrecht staat de parabel van de barmhartige Samaritaan als een stripverhaal plastisch afgebeeld. De godgewijde priester straalt een geur van heiligheid uit. Met professionele zekerheid loopt hij in een boog om de hulpeloze man die zijn pad kruist heen. Zich tot hem wenden, zich door hem laten raken, laat hij niet toe. Het enige wat hij kan is zegenend een kruisje over hem slaan. De Leviet, de tempeldienaar, doet het niet beter. Met afgewend gelaat loopt hij, terwijl hij helemaal opgaat in zijn vakliteratuur, om de hulpeloze man heen. Zij nemen wel de grote woorden in de mond, maar doen er niets mee. En het slachtoffer? Hij kijkt sprakeloos, met een pijnlijk gelaat in de richting van de Leviet en strekt zijn arm uit in de richting van de priester en vraagt om hulp. De priester en de Leviet verschuilen zich achter hun professionele beroepscode, waarin volgens hen geen ruimte is voor ontregelende ervaringen. De Samaritaan tenslotte wordt in zijn binnenste tot in de kern geraakt. Hij deelt met de hulpeloze man naast zijn rijdier, ook zijn plaats in de wereld en gaat met hem op weg naar stadspoorten die open staan voor iedereen.

Elke tijd opnieuw heeft zijn manier om deze parabel te verbeelden. Soms figuratief, soms non-figuratief. Alleen zo kan kunst blijven intrigeren, verwonderen, maar ook verwarren. Volgens Astrid Lampe, een dichteres, is kunst niet alleen esthetisch genot, maar zet kunst ook aan tot denken. Zij zegt: 'Ik voel me verbonden met mensen die (nog) verbijstering kunnen voelen. En dat verbijstering en verwarring hen voedt. En, zelfs op den (lange) duur, gevoelig houdt.' Zo kan ook de parabel van de barmhartige Samaritaan ontregelen en verwarren. Dat is juist de bedoeling van een parabel. De oorspronkelijke betekenis van het woord parabel in het Grieks is: vanzelfsprekendheden doorbreken, het leven op het spel zetten en grenzen doorbreken. Dan brengt de parabel in het binnenste van de mens een heilzame verwarring te weeg, een ander en ruimer perspectief dan gewend.

Dit zien we terug in het werk van Wilma Laarakker die deze parabel heeft verbeeld. Het kunstwerk laat, afhankelijk hoe wij er naar kijken, op de achterkant het donkere gesloten hart zien of het rode kloppende hart aan de binnenkant. Deze buitenkant is niet altijd te doorbreken en dan blijft het licht, de warmte en de goedheid diep van binnen verscholen. Maar soms breekt het licht, zoals Huub Oosterhuis dicht, 'in mensen door onstuitbaar'. Dan worden mensen tot in hun binnenste in de kern geraakt, met elkaar verbonden en bevrijd tot aandacht en zorg voor iemand die kwetsbaar of gewond hun pad kruist.

Ben de Bock

Gelijkenis van de toren

Hans Landsaat

Want wie van jullie die een toren wil bouwen gaat niet eerst de kosten berekenen, om te zien of hij wel genoeg heeft voor de bouw? Als hij het fundament gelegd heeft maar de bouw niet kan voltooien, zal iedereen die dat ziet hem uitlachen en zeggen: 'die man begon te bouwen, maar het karwei afmaken kon hij niet.'

Lucas 14:28-30
Nieuwe Bijbelvertaling, 2004

Dromen scheppen onze werkelijkheid?

Hans Landsaat heeft een toren getekend die heel hoog reikt. Hoe hoog, kun je niet eens precies zien, dat blijft een beetje vaag. In het andere deel van het tweeluik is het fundament te zien van dezelfde toren. Hoe de plannen voor de bouw van de toren er uitzagen weten we niet. Gaat het om iemand die niet genoeg geld had om zijn plannen te verwezenlijken, van dit voorbeeld spreekt de gelijkenis. Soms zijn er grote plannen en zien we alleen de fundamenten ervan, en is er niemand die ze afmaakt. De droom van de toren staat naast de mislukking die alleen het fundament laat zien.

De gekozen tekst is een duidelijk voorbeeld van Jezus' spreken in gelijkenissen. Het staat in het middengedeelte van het Evangelie van Lucas. Het is geen verhaal, maar een verzameling teksten. Jezus en veel andere leraren gaven les in korte verhalen. In de verzameling gelijkenissen uit de Bijbel is dit een vrij onbekend en kort verhaal. Het gaat niet over God of geboden, het is een wijze raad van Jezus aan zijn leerlingen en toehoorders.

Het is een waarheid als een koe, dat de gebouwde toren een relatie heeft met het plan voor de bouw ervan, maar niet alle plannen lukken. Waarom staat het dan tussen de gelijkenissen en is het zo lang overgeleverd en bewaard gebleven? Het lijkt overduidelijk ook in deze tijd dat een bouwer eerst financiering bij zijn plannen moet hebben wil het uitgevoerd worden. Toch is de werkelijkheid vaak anders. Mensen schrijven en bedenken veel plannen, de meeste worden niet uitgevoerd. Of zoals Amerikaanse filosofe Susan Neiman schrijft in het boek *Morele helderheid*: 'Leg je niet neer bij de wereld zoals ze is, hoop en dromen bepalen uiteindelijk onze werkelijkheid'. De ondertitel van haar boek in het Engels is dan ook *A Guide for Grown-up Idealists*. Met dromen en plannen scheppen wij onze werkelijkheid. Daar zijn natuurlijk grenzen aan, maar een idee of een plan begint nooit bij de grenzen, maar altijd met de droom.

De tekening van Hans Landsaat laat zien wat dromen en plannen kunnen doen. Het is een wijsheid van Jezus en een waarheid als een koe. In mijn leven word ik ook meer gedragen door de hoop en plannen voor een betere wereld dan de nieuwsberichten. Natuurlijk is het nieuws de realiteit waarin wij leven, maar ze bepalen niet hoe ik in het leven sta en welke hoop ik heb. Bij het uitspreken van dromen en hoop is zorgvuldigheid nodig, er zullen altijd mensen lachen, maar ook mensen geïnspireerd verder gaan. De verhouding realiteit en hoop staat altijd onder spanning, net zoals deze tekening en deze woorden.

Wies Houweling

Droom en werkelijkheid
Chinees inkt op
aquarelpapier
Tweeluik, 32 x 24 cm.
elk, gemonteerd in lijst
77 x 33 cm.
2016

Hans Landsaat

Zolang ik teken en schilder is het landschap mijn punt van uitgang. Waarschijnlijk blijft dat zo. Met 'landschap' wordt de omgeving bedoeld. Dat is dan doorgaans een landschap, maar het kan ook een stedelijke omgeving zijn of een herinnerde situatie of nog iets anders, bijvoorbeeld een reis als zodanig. Een letterlijke, directe weergave van wat ik zie of zag ontstaat in mijn werk maar zelden. De omgeving, die ik voor het gemak maar 'landschap' blijf noemen, is een bron voor inspiraties, samenvoegingen en soms een

spiegel voor gedachten. Naast mijn tekenwerk met aquarel en inkten maak ik ook schilderijen, kunstenaarsboeken en grafiek.

Wies Houweling

is theoloog en bestuurder. Zij is algemeen secretaris van Vrijzinnigen Nederland, een landelijke vereniging die vrijzinnigheid bevordert in Nederland. Zij heeft een eigen bedrijf: Wies Houweling Trends en spiritualiteit. Zij zit in het bestuur van de Linkerwang en van EPIL (European Project for Interreligious Learning).

Gelijkenis van de vriend ter middernacht

Godelieve Smulders

Daarna zei hij tegen hen: 'Stel dat iemand van jullie een vriend heeft en midden in de nacht naar hem toe gaat en tegen hem zegt: "Wil je mij drie broden lenen, want een vriend van me is na een lange reis bij mij gekomen en ik heb niets om hem voor te zetten." En veronderstel nu eens dat die vriend dan zegt: "Val me niet lastig! De deur is al gesloten en mijn kinderen en ik zijn al naar bed. Ik kan niet opstaan om je te geven wat je vraagt." Ik zeg jullie, als hij al niet opstaat en het hem geeft omdat ze vrienden zijn, dan zal hij wel opstaan omdat zijn vriend zo onbeschaamd blijft aandringen, en hem alles geven wat hij nodig heeft. Daarom zeg ik jullie: vraag en er zal je gegeven worden, zoek en je zult vinden, klop en er zal voor je worden opengedaan. Want wie vraagt ontvangt, en wie zoekt vindt, en voor wie klopt zal worden opengedaan.'

Lucas 11: 5-10
Nieuwe Bijbelvertaling, 2004

Pastel
Zes tekeningen,
elk 50 x 40 cm.
2016

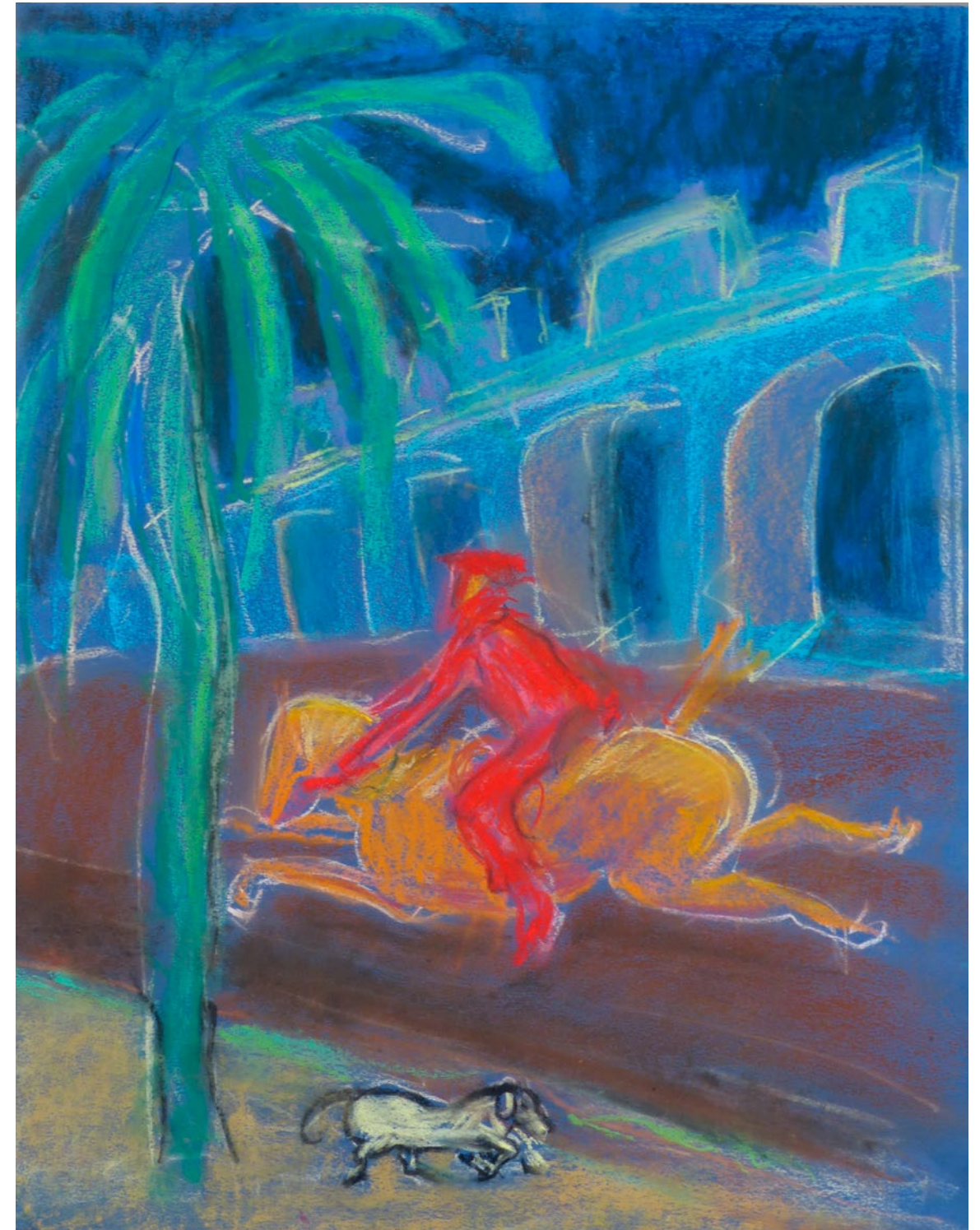
Godelieve Smulders

Tekenen is voor mij als een dagboek maken; een kwestie van doen en kijken wat er uit komt. Herkennen. Ik houd ervan om spontaan met grote kwaststreken lijnen en vlakken in een adem op papier te zetten. Is de tekening niet goed, dan gaat-ie de prullenbak in. Ik verbeter niets. Naast tekeningen in allerlei materialen maak ik ook monumentale sculpturen voor de publieke ruimte, figuratieve en abstracte sculpturen en schilderijen. Ook werk ik als visuele activist in mondiale internet projecten als e-l@ugh en Stop Rape. Al jaren geef ik lessen

en workshops op scholen en in eigen atelier. Mijn werk vind je in diverse verzamelingen zowel in privé- als in publieke ruimten.

Véronique Lindenburg

Ds. Véronique Lindenburg is theoloog en predikant van de Grote Kerk te Naarden. Zij is geïnteresseerd in de relatie tussen kunst en kerk en initieerde verschillende missionaire initiatieven als de ZAP-SERVICE en de Moskee&Kerkloop.

Vriendschap

In de gelijkenis van Lucas 11:5-10 wil Jezus aan zijn hoorders duidelijk maken hoe de relatie van God met mensen kan zijn. Hij doet dat aan de hand van een voorbeeld van vriendschap tussen mensen.

In dit verhaal zijn er drie vrienden:

- Degene die op bezoek komt zonder iets te hebben – behalve behoefte aan een bed, een bad en brood voor zichzelf en andere;
- Degene bij wie aangeklopt wordt. Het is al laat, hij en zijn gezin dachten aan de nacht te kunnen beginnen;
- Degene die midden in de nacht wakker wordt gemaakt samen met het gezin voor de nood van de vriend van de vriend.

Vrienden ben je samen met elkaar.

- Bij wie weet je dat je langs kunt komen als je aan het eind van je krachten bent? Bij wie ben je dan welkom? Bij een vriend.
- Door wie laat je je wakker roepen? Voor wie sta je midden in de nacht op en regel je dat wat nodig is? Iemand die je liefhebt.
- Voor wie doe je de deur open als het donker is en de ander brengt slechts vragen? Iemand die je vertrouwt.

Vriendschap is een creatieve levensvorm.

- Als je in het kader van vriendschap ergens om vraagt wordt je gegeven wat je nodig hebt. Binnen de grenzen van de ander!
- De één zal niet overvragen en de ander wil niet te kort doen.
- Samen zoek je naar een oplossing die mogelijk en voor iedereen goed is.
- In vriendschap sta je niet alleen. En alles is goed. Eventueel één brood in plaats van drie, een ander dak of bed, een tijdelijke pleister op de wond.
- Het gaat allereerst om het hier en nu, het delen van de vraag.

Is God een vriend?

- We horen het aanbod van 'vragen staat vrij'. Is ook deze vriendschap wederzijds? Zijn wij ook voor Hem/Haar een vriend? En voor de schepping, de wereld en wie en wat daarop woont? Geven wij God en mensen ook bij dag en nacht brood en licht?

Veronique Lindenburg

Paradijs

Janneke Tangelder

Collage/pastel en krijt
Drieluik, 42 x 110 cm.
2016

Janneke Tangelder

Tekenen doe ik naar aanleiding van iets wat ik heb gezien. Onderwerpen vind ik dichtbij, meestal in wat ik vaak zie: in en rond het huis, in de trein, in het café of landschappen. Als het m'n interesse heeft, wordt het motief gaandeweg een thema. Door iets steeds opnieuw te zien, in verschillende omstandigheden of in ander licht, ontstaan variaties op zo'n thema. Met een potlood kun je snelle notities maken, dun en zoekend tekenen, maar ook stevig en krassend. Je kunt grijze of donkere tonen maken, er in gummen en zo gelaagdheid bereiken in de zwarten. Omdat ik soms lang op een tekening doorwerk, maak ik hier en daar gebruik van dekwit om de helderheid in de tekening terug te halen. Af en toe nodigt het onderwerp uit om er met

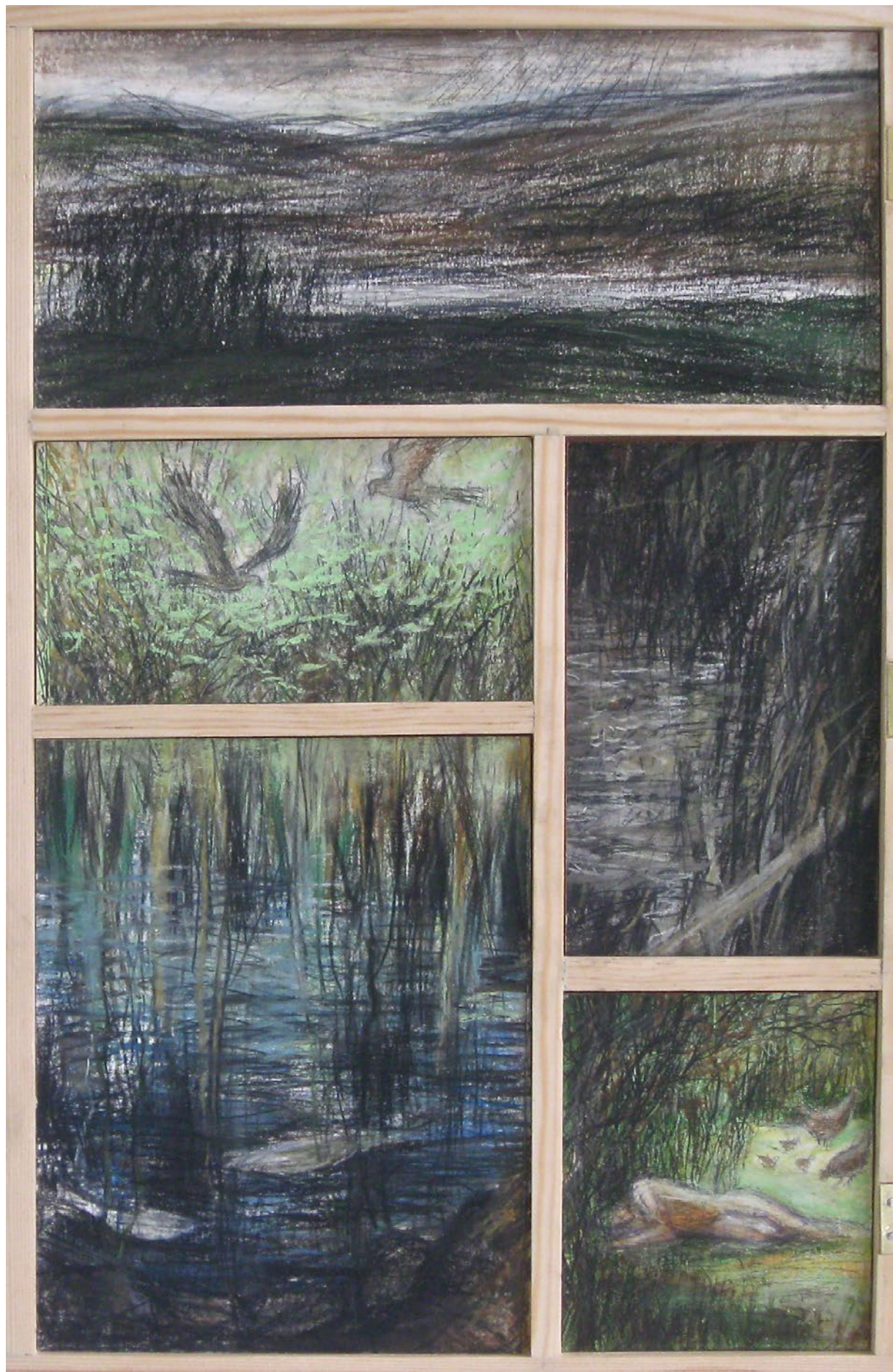
kleur in te werken. Gouache, pigmenten en acrylverf combineren prettig met potlood en je werkt er zo lekker op door. Soms is een tekening dus al half op weg een schilderij te worden.

Gerhard Scholte

Ds. Gerhard Scholte is theoloog en predikant van de Keizersgrachtkerk in Amsterdam. Daarnaast zet hij zich als voorzitter van de Taakgroep Vluchtelingen van de Amsterdamse Raad van Kerken actief in voor het welzijn van met name uitgeprocedeerde vluchtelingen. Aandachtspunten in zijn werk zijn verder het pastoraat ten behoeve van de LHBT-gemeenschap. Hij werkt met enige regelmaat mee aan het EO/IKON programma 'De Vermoeden Viering'.

- Op de dag dat JHWH God, aarde en hemel maakte,
5 *groeide er op aarde nog geen enkel wild gewas
en er was nog geen enkel wild kruid ontsproten,
want JHWH God had het nog niet laten regenen over
de aarde en er was nog geen mens om het land te bewerken.*
- 6 *Wel was er een mist die opsteeg uit de aarde
en die het aangezicht van het land geheel bevochtigde.*
- 7 *Toen boetseerde JHWH God de mens uit stof van het land,
en hij blies de levensadem in zijn neusgaten.
Zo werd de mens een levende ziel.*
- 15 *En JHWH God nam de mens
en gaf hem een plek in de tuin van Eden
om deze te bewerken en te bewaren.*
- 16 *En JHWH God gebod de mens:
Van alle bomen in de tuin zul je volop eten,
17 maar van de boom van de ene kennis van goed en kwaad,
daarvan zul je niet eten.
Want op de dag dat je daarvan eet,
zul je zeker sterven.*
- 18 *En hij zei, JHWH God:
Het is niet goed dat de mens alleen is.
Ik zal voor hem een helper maken, als zijn tegenover.*
- 19 *En JHWH God boetseerde uit het land
alle dieren die in het wild leven
en alle vogels van de hemel.
En hij liet ze naar de mens toekomen
om te zien hoe die hen roepen zou.
En al wat de mens, als levende ziel,
hun toeriep, werd hun naam.*
- 20 *En de mens riep namen naar al het vee,
naar de vogels van de hemel
en naar alle dieren, die in het wild leven.
Maar voor de mens zelf?
Geen helper vond hij als zijn tegenover.*

Genesis Twee, vertaling Gerhard Scholte, 2016

Tussen tekst en tekening

Het eerste wat Genesis Twee laat zien, is een extreem droog en onvruchtbaar landschap. Nog geen grassprietje te bekennen. De wind heeft vrij spel met het stuifzand. Alleen bij zonsopgang trekt een vochtige mist over het land. Je moet wel van goeie huize komen, om van dat woestijnstof, vermengd met wat mistdruppels, iets te boetseren. JHWH god, de onbekende onder de goden, doet het en blaast dan levensadem in de klei-pop. Zo geeft God voor het eerst vorm aan ons mens-zijn. 'Geschapen naar Gods beeld en gelijkenis' is de mens ook zelf een kleine kunstenaar, die iets probeert te maken van het stof en de mist van zijn eigen leven. In de hoop dat er levensadem in zal komen!

Wij modderen wat af op zoek naar zin! Juist in relaties. En daarom gaat het hier! Het decor voor dat zoeken naar zinvolle relaties is de Tuin. Daar krijgen de mensen hun plek. Daar horen zij thuis en door die te bewerken en bewaren, komen ze er tot hun bestemming.

Daar worden ook de eerste levenslessen geleerd. Dat er ook giftige vruchten bestaan, van die rare boom van 'de ene kennis van goed en kwaad' bijvoorbeeld. Die mythische boom is een metafoor voor menselijke hoogmoed: wee je gebeente, dat je ooit je eigen visie op 'goed en kwaad' zou willen slijten voor de ene wereldomvattende waarheid. En wee je gebeente dat jij van de ander naast je zou eisen, die waarheid te 'slikken of anders te stikken!' Modern gezegd: Die mythische boom staat voor de waanzin van elk gewelddadig fundamentalisme.

Forget it, zegt dit verhaal! Giftig! Hou het samenleven in de Tuin goed en eet daar niet van!

Je zult juist ontdekken, dat het niet goed is jezelf als maat van alle dingen te beschouwen.

Het is niet goed dat de mens alleen is. Enkel in relaties met een ander kan een mens gedijen. Daarom komt de verteller nu pas goed op dreef: Voordat Eva verschijnt, vult God de tuin met zijn nieuwste creaties: vogels en vissen en landdieren. God boetseert ze en laat ze direct naar die eenzame Adam toekomen. Kijken wat ie doet: En ja hoor! Adam probeert het: hij roept een paard, hij roept een slang. In de hoop op echte aanspraak... En je hoort, luister maar, gehinnik, gesis. Mens-zijn vraagt allereerst om relaties met de dierenwereld. Oefenterrein voor wezenlijke relaties. Adam moet leren roepen, om contact te maken.

Hij heeft, zegt het verhaal, 'een helper' nodig, om mee samen te leven! Een 'helper', dat is iemand bij wie hij afhankelijk leert te zijn, want hij kan het niet alleen. En hij zoekt 'een tegenover', aan wie hij zichzelf kan laten zien, tegenover wie hij op eigen benen leert te staan.

Een *sparring-partner*.

Een helper vinden, als je tegenover? Bij de dieren lukt dat natuurlijk niet echt! Die laatste zin klinkt dan ook oneindig triest: 'Hij vond geen helper als zijn tegenover'. Maar het wezenlijke heeft Adam ondertussen wel gevonden:

een mens moet leren roepen, moet leren blauwtjes te lopen, risico's nemen ... om wezenlijk contact te kunnen maken. En nu kan Eva in beeld komen ...

Gerhard Scholte

Gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus

Francisca Tollenaar

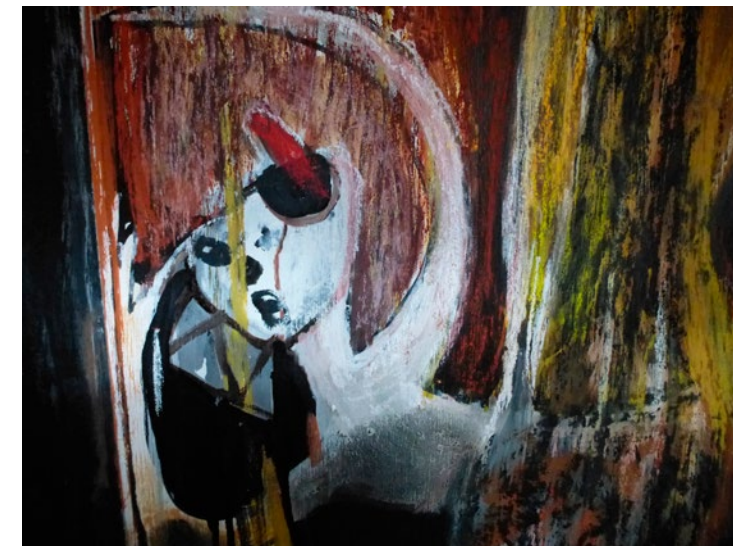
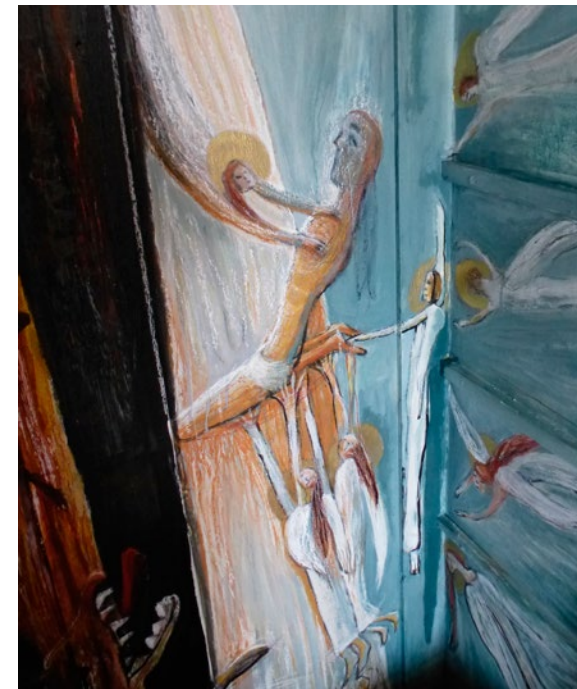

Ubi caritas Deus ibi est
Tekening met pastels,
bisterinkten en natuur-
lijke pigmenten uit
Roussillon op een 19de-
eeuwse houten servies-
kast, 197 x 106 x 48 cm.
2016

Francisca Tollenaar

Gebeurtenissen, actualiteit, gelezen en beleefde verhalen, locaties en toevallige observaties prikkelen mij tot tekenen en schilderen. Het intense moment van sprankeling en leven peil en registreer ik al werkend. Die herkenning raakt mij en heeft te maken met stille compassie en verwondering en leidt tot series werken tussen waarneming en verbeelding vaak geleid door het toeval. Afhankelijk van het onderwerp zijn mijn tekeningen zijn direct met lijnen pure inkt of alleen krijt,

maar ook kan de tekening een mystieke kleurige gelaagde werkelijkheid zijn met een gekraste geveegde en gespetterde tekenhuid. De poëzie van het verhalende en de dramatiek van licht en donker en kleur/tooncontrasten en ritmische vormen spelen een grote rol. Transparantie en eenvoud is mijn leidraad. Het decoreren van keramiek, schalen waarbij ik zowel de binnen als de buitenkant beschilder geven mij een nieuwe ruimtelijke intensivering voorbij het platte vlak, een spannende ervaring.

Johan Goud

Prof.dr. Johan Goud is sinds 2015 emeritus hoogleraar vrijzinnige godsdienstfilosofie en theologische esthetica aan de Universiteit Utrecht, tevens emeritus remonstrants predikant en coördinator van het Uytendogaert-centrum voor religie en cultuur te Den Haag.

Er was eens een rijke man die gewoon was zich te kleden in purperen gewaden en fijn linnen en die dagelijks uitbundig feestvierde. Een bedelaar die Lazarus heette, lag voor de poort van zijn huis, overdekt met zweren. Hij hoopte zijn maag te vullen met wat er overschoot van de tafel van de rijke man; maar er kwamen alleen honden aangelopen die zijn zweren likten. Op zekere dag stierf de bedelaar; en hij werd door de engelen weggedragen om aan Abrahams hart te rusten.

Ook de rijke stierf en werd begraven. Toen hij in het dodenrijk, waar hij hevig gekweld werd, zijn ogen opsloeg, zag hij in de verte Abraham met Lazarus aan zijn zijde. Hij riep: 'Vader Abraham, heb medelijden met mij en stuur Lazarus naar me toe. Laat hem het topje van zijn vinger in water dompelen om mijn tong te verkoelen, want ik lijd pijn in deze vlammen.' Maar Abraham zei: 'Kind, bedenk wel dat jij je deel van het goede al tijdens je leven hebt ontvangen, terwijl Lazarus niets dan ongeluk heeft gekend; nu vindt hij hier troost, maar lijd jij pijn. Bovendien ligt er een wijde kloof tussen ons en jullie, zodat wie van hier naar jullie wil gaan dat niet kan, en ook niemand van jullie naar ons kan oversteken.' Toen zei de rijke man: 'Dan smee ik u, vader, dat u hem naar het huis van mijn ouders stuurt, want ik heb nog vijf broers. Hij kan hen dan waarschuwen, zodat ze niet net als ik in dit oord van martelingen terecht komen.' Maar Abraham zei: 'Als ze niet naar Mozes en de profeten luisteren, zullen ze zich ook niet laten overtuigen als er iemand uit de dood opstaat.'

Lucas 16: 19-31

Nieuwe Bijbelvertaling, 2004

De locatie van het Cromhouthuis en de Bijbelzaal en de vraag om daar een werk in te passen, riepen bij mij een sfeer op. Ik wist zeker dat het iets ouds moest zijn in een nieuw jasje en dan nog iets dat paste in het bijbelse thema. In de kringloopwinkel lonkte een 19de-eeuwse notenhouten kast naar me, de decoratie met de mannenkop bovenop keek mij aan en prikkelde mijn fantasie. Dat paste bij de gelijkenis waar Johan Goud mee kwam, een verhaal vol hemelse en helse tegenstellingen en vergezichten van de arme Lazarus en de rijke man. Een kast, die je open kan doen en waar binnenin iets anders, een nieuwe dimensie te zien is, de wereld erachter en erna in tijdsbestek. En een kast helemaal betekend: de tekening als installatie, zoals barok theater. De kijker maakt een bijna kerkelijk ritueel mee van de deuren die open gaan samen met de dan klinkende muziek en het decorlicht binnenin de kast die het nog intenser maakt. De inmiddels wit gegronde kast wachtte als onbeschreven blad. En ik begon het verhaal te lezen en er met Johan op te studeren. Johan en ik gingen

samen de plaats van de scènes bepalen; heel belangrijk in de samenwerking en in de beleving van de kast! We gingen samen kwesties oplossen: wat past in het verhaal? Ook begon de kast met mij, al tekenend, en ons een dialoog. Ik werd steeds meer geleid door de kast. De reeds aanwezige hout gesneden decoraties en welvingen gingen meespelen in de voorstelling. Twee honden op de achtergrond zijn nieuwsgierig en likken de opening naar de binnenkant van de deuren, wat zal daarachter zijn? In de zomer kocht ik natuurlijke okerpigmenten in Roussillon (ooit gebruikt in grotschilderingen) en samen met de bisters, pastel en de Oost-Indische inkt vond ik antieke kleuren die ik gelaagd gebruikte. Het is steeds rond de kast lopen, kijken. De doorlopende ritmiek van de zij- naar de achterkant, rondom maar ook van binnen naar buiten en van buiten naar binnen is mijn ijkpunt. Tekenend kijken tot de figuren zich schikken op de kast, weghalen en vereenvoudigen – het is een levende dialoog. De Tijd werkt mee! Beelden worden elke dag door de krant en de studie en het toeval aangedragen.

Ubi caritas Deus ibi est

Lezen en kijken hebben iets belangrijks gemeenschappelijk. In beide gevallen word je van het een naar het ander gevoerd. Terwijl je iets leest of ziet, word je herinnerd aan iets anders dat je gezien of gehoord hebt. Al lezend en kijkend beweeg je je door een haast onbegrensd veld van verwijzingen en associaties. Soms helpen ze je om de dingen beter te begrijpen.

De kast van Francisca Tollenaar maakt talloze verwijzingen zichtbaar. De parabel over de rijke man en Lazarus komt er op een bijzondere manier door tot leven. De man die zich spiegelt in de wet (Psalm 1) op de linker zijkant, Jakob die zijn engelen droomt op de rechter zijkant. De verbondenheid in een pietà en de dansers van Matisse aan de binnenkant van de rechter deur, daartegenover de eenzaamheid die wordt uitgedrukt door een middeleeuwse dodendans en eindeloze rijen van Syrische vluchtelingen aan de linker kant. Op allerlei manieren wordt de wijde kloof uitgebeeld die door deze gelijkenis heen spookt: tussen de overvloedige feestdis van de rijke man enerzijds, de misère van de arme Lazarus aan wiens lichaam de honden likken anderzijds. En omgekeerd, tussen de reis omhoog van de gestorven Lazarus, door engelen gedragen, en de val naar beneden van de rijke man.

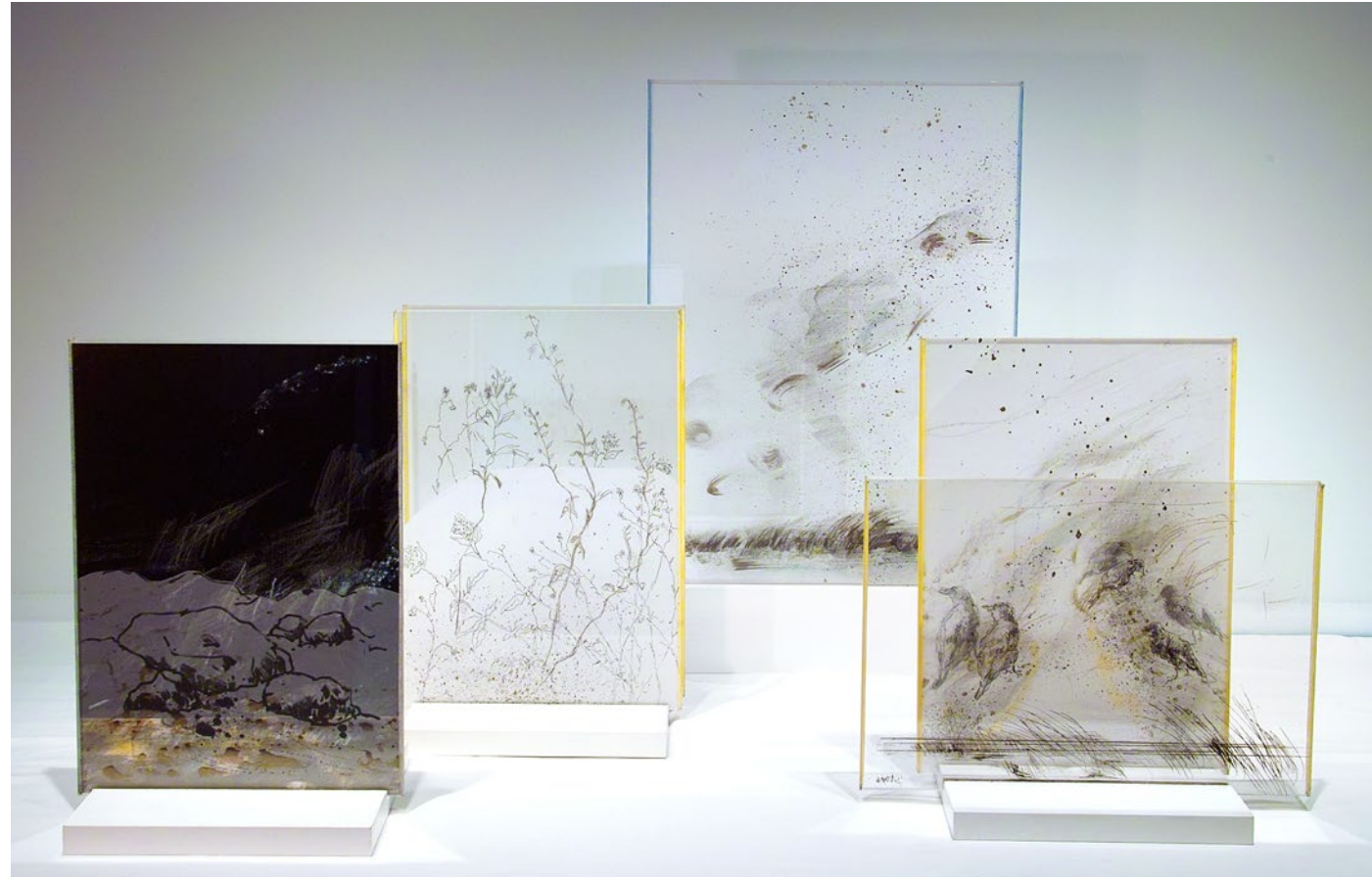
Deze parabel heeft een nogal harde boodschap. De tegenstelling tussen rijk en arm, machtig en machteloos, feestvierend en pijn lijdend, wordt hier in geen geval weggepoetst. Er wordt niet gekozen voor een valse verzoening, voor een schijnsolidariteit of een spirituele verheffing die onder een dekmantel van mooie woorden het onrecht laat voortbestaan. De dodenwereld is overduidelijk geen idylle waar alles eindelijk terecht komt, maar een spiegel die je leren wil om des te scherper om je heen te kijken, in het hier en nu. Het is een ontmythologiserende gelijkenis. Na de nogal uitbundige beschrijving van de schoot van Abraham en het hellevuur, eindigt hij met een opvallende soberheid. Wat resteert, is niets dan dat ene, waarop alles aankomt, een directe uitnodiging: breng die kennis van Mozes en de profeten nu eindelijk eens in de praktijk.

Zoals het kunstwerk van Francisca met al die barokke figuren en situaties en al die herinneringen en associaties, zijn centrum vindt in het steentje waarop *ibi* geschreven staat, dat op zijn beurt verwijst naar de spreuk op de achterkant van de kast: *ubi caritas Deus ibi est*, waar liefde is daar is God. Deze verwijzing naar de *caritas* is door Francisca ingebracht. Hoe langer ik ernaar kijk en erover nadenk, des te zinvoller ga ik dat vinden. Het wordt onderstreept door de prominente plaats die Abraham krijgt – waarbij Francisca inventief gebruik maakte van de kop die al bij de kast hoorde. Ze heeft die bebaarde kop uitgebreid met Abrahams omlaag golvende mantel aan de achterzijde en zijn wijd uitgespreide armen aan de zijkanten. Zo omvatten ze als het ware, in een gebaar van liefde vergelijkbaar met dat van de vader in de parabel van de verloren zoon, dit hele universum van onverschilligheid en eigenbaat enerzijds, gehoorzaamheid en vertroosting anderzijds. *Ubi caritas Deus ibi est*.

Johan Goud

Gelijkenis van de zaaier

Danielle Vidal

Installatie van zes tekeningen op plexiglas en doorzichtig papier. Deel 1: twee panelen, elk 21 x 29,7 cm.; deel 2: 29,7 x 21 cm.; deel 3: twee panelen, elk 29,7 x 21 cm.; deel 4: 42 x 29,7 cm. 2016

Danielle Vidal

Het motief van mijn werk wordt letterlijk 'geplukt' door middel van schetsen, tekeningen en aquarellen die ik in de natuur maak. Later bewerk ik dit in mijn atelier en herhaal ik bepaalde thema's. Door deze intensieve herhaling met wisselende technieken probeer ik het oorspronkelijke motief te ontstijgen, de 'geplukte wildernis' te temmen. In zekere zin zou men kunnen spreken van seriële kunst. Het resultaat wordt, hoop ik, leesbaar op meer niveaus dan alleen als aangenaam, eenduidig werk. Er ontstaan kunstwerken waarin het behandelingsproces, samenwerking tussen methode en gevoel, cruciaal

wordt. Het gaat niet allen om de ontdekking van een zoekplaatje maar om het ervaren van een abstract evenwicht, een ritmische samenhang tussen vlekken en lijnen, of tussen natte en droge techniek op het wit van het papier. De laatste tijd ben ik op zoek naar meer driedimensionale uitvoeringen van mijn werk.

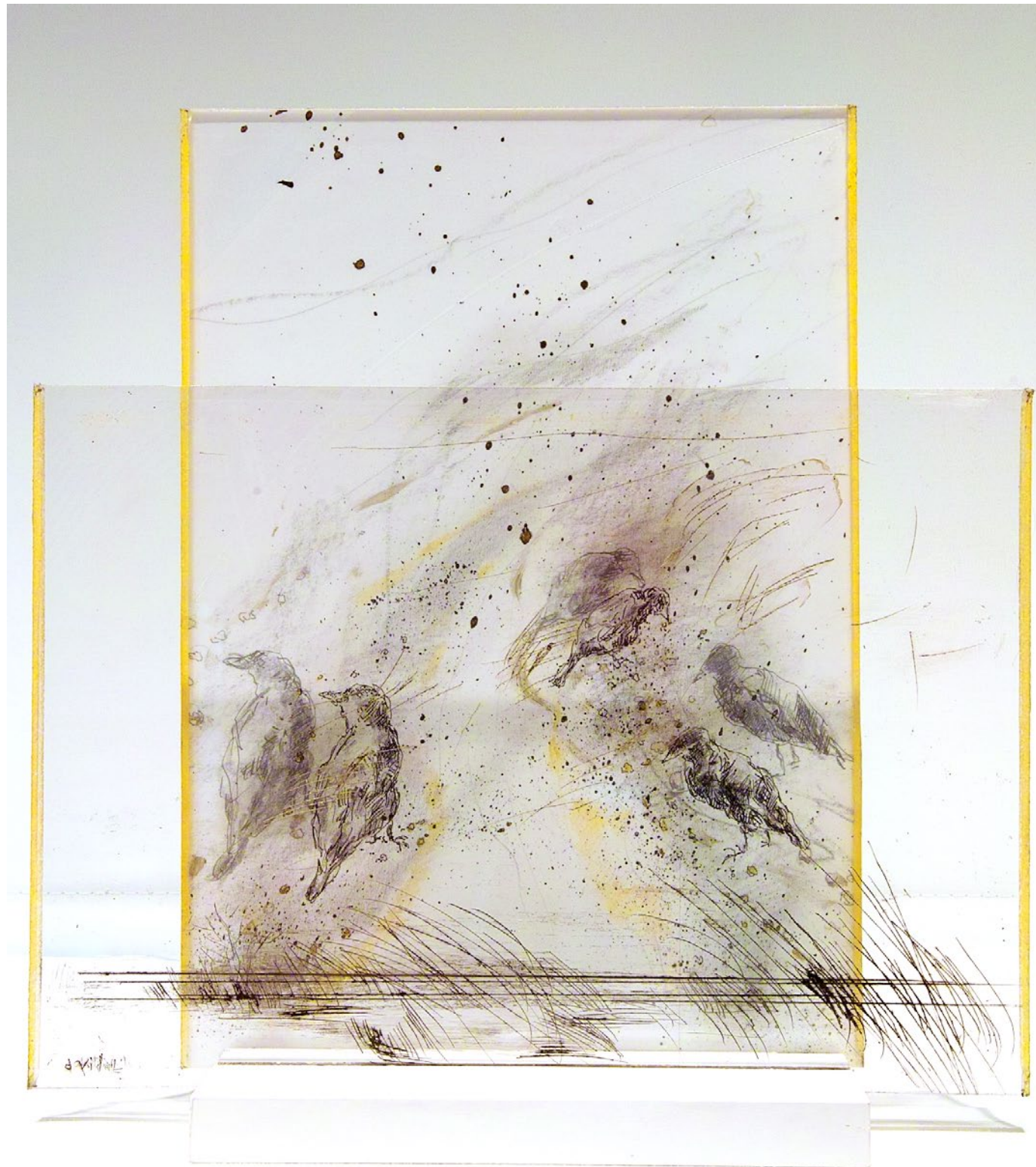
Evert Jan de Wijer

Dr. Evert Jan de Wijer is theoloog en predikant van de Thomaskerk in Amsterdam. Hij publiceert in Trouw en Volzin over Bijbel en literatuur en bespreekt maandelijks in de Thomaskerk recente boeken en films.

Hij spreekt tot hen vele dingen uit
in zinnebeelden; hij zegt:
zie, de zaaier is uitgegaan
om te zaaien;
en terwijl hij zaait
vallen er (zaden) langs de weg,
en de vogels komen
en eten ze op;
andere vallen op de rotsbodem,
waar ze niet veel aarde hebben,
en meteen komen ze op
omdat ze geen diepte van aarde hebben;
maar als de zon opkomt verschroeien ze,
en doordat ze geen wortel hebben
drogen ze uit;
andere vallen op de dorens;
de dorens komen op en verstikken ze;
maar weer andere
vallen op de goede aarde
en geven hun vrucht af:
deels honderd-, deels zestig-,
deels dertigvoudig;

Matteüs 13:3-8
Naardense bijbel, 2004

De zaaier

De gelijkenis van de zaaier komt minder uit de lucht vallen dan de inhoud doet vermoeden. Het is een gelijkenis met voorbedachte rade. Jezus komt uit een huis en ziet vele scharen samendrommen om hem heen. Hij lijkt het niet te vertrouwen. Het zijn er mogelijk teveel. Zijn het sensatiezoekers? Kortstondig enthousiasten? Het ene moment meegenomen in de messiaanse beweging maar het volgende moment alweer ergens anders? Of – milder - van goede wil maar op een zeker moment ingesloten, opgeslokt en opgesloten in de zorgen en noden van de dag?

Nu kun je daar iets over gaan zeggen of je kunt het laten zien. Zowel de gelijkenis van zaaier als het kunstwerk kiezen voor het laatste. Wie stilstaat bij dit driedimensionale kunstwerk kan alle kanten op. Toch vermoed ik dat zijn oog allereerst stil zal staan bij de meest figuratieve panelen: de rotsen bij nachtelijke hemel. De vogels – zijn het spreeuwen? – die zich meester maken van de zaadkorrels op de grond. Het onkruid dat woekert. Pas later valt het achterste paneel op. Preciezer gezegd: dat paneel valt je toe. Een paneel waarop uit den hoge zaadkorrels aan komen waaien. En wat ze bewerken, doet iets groots vermoeden. In ieder geval waait en groeit het het kader uit.

De gelijkenis van de zaaier kenmerkt zich door een fel realisme. Er zijn rotsen. Er zijn vogels. Er is onkruid. Dat is het leven zelf dat zich presenteert als de ondragelijke hardheid van het bestaan. Het is het gebrek aan concentratie. De woekering van de gedachten. De waan van de dag en de hype van het moment. Er is ook zoveel dat onze aandacht vraagt, nietwaar? Soms bekruipt je zomaar het verlangen naar dat ene, heldere moment van je jeugd waarop je hemel en aarde leek te doorgronden. Dat moment waarnaar je je hele volwassen bestaan bleef hunkeren. Maar het leven neemt het over en neemt je in beslag. Het doet zich voor als de geslotenheid der rotsen, de venijnige interferentie van pikkende vogels. Het overwoekert en verstikt je bestaan.

Nu ligt de oplossing niet in een voorbeeldig leven. Alsof wij daartoe in staat zijn! Alsof de mensheid in te delen zou zijn in gelovig of ongelovig. Maar er is een deel van het zaad dat vrucht draagt. Dat het geluk heeft in goede aarde te vallen. Daar komt wat mazzel bij kijken. Dat valt je toe. Het gaat ook wat buiten je om. Vroeger noemde men dat genade. Maar het brengt wel vele vruchten voort. Honderd-, zestig- of dertigvoudig. Dat is een perspectief dat ook anderen kan bemoedigen die hun leven bedolven zagen onder harde steen, vogels en rotsen. Het kan zijn dat hun blik uiteindelijk toch getrokken wordt naar dat laatste paneel. Met een oogst die de perken van het perspectief te buiten gaat. Het kan haast niet zo zijn of die vruchten vallen jou ook toe. En dan is er nog die zaaier. Die onverstoort met zijn woorden blijft strooien. Zijn woorden van liefde en mededogen. Zijn woorden die de aarde winnen zullen.

Evert Jan de Wijer

Gelijkenis van de barmhartige Samaritaan

Wim Worm

Oostindische inkt
op papier
50 x 70 cm.
2016

Wim Worm

Ik teken graag en vaak. Altijd al gedaan. Als kind vulde ik de randen van mijn schriften. Daarmee uit ik mijn gevoelens en fantasie. Mijn onderwerpen haal ik uit actuele gebeurtenissen die indruk op mij maken. Die vermeng ik met elementen uit mythologie, sprookjes en bijbelse verhalen en voeg er aan toe wat mij spontaan invalt. Mijn achtergrond is kunstnijverheidsschool, tegenwoordig Rietveld Academie (cum laude).

Was docent tekenen en grafiek aan de Rietveld Academie. Heb uiteraard veel geëxposeerd.

Julia van Rijn

Ds. Julia van Rijn is theoloog, was tot voor kort predikant van de Muiderkerk in Amsterdam en is algemeen secretaris voor de gezamenlijke wijkkerken van de Protestantse Kerk Amsterdam.

Elckerlyk

Daar staat zomaar een mens in de golven, met zomaar een drenkeling in de armen. Heeft hij hem gered? Kwam hij te laat? Hij probeert het in elk geval. Wim Worms tekening roept het beeld op van bewogenheid.

Bewogen zijn, en je ontfermen, daarom gaat het in de gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan. Een heiligdomsdienaar vraagt Jezus: wie is mijn naaste? Dat is een vraag naar begrenzing. Wie mag wel en wie mag niet op mijn ontferming rekenen. Wie staat mij na genoeg? In de wet van Mozes staat: je broeder en zuster, je volksgenoot en de vreemdeling die bij je woont. Dat weet die wetsgeleerde natuurlijk zelf ook wel. Daarom antwoordt Jezus met een gelijkenis. Zomaar een mens daalde af van Jeruzalem naar Jericho en viel in de handen van rovers, die hem halfdood op de weg lieten liggen.

Zomaar een mens, iemand, elckerlyk ... Niet in een hokje te plaatsen als broeder, vriend, vijand, volksgenoot. Gewoon een mens die bloeden kan, anoniem en kwetsbaar. Vluchtelingen in wrakke boten, ontheemd, radeloos, niet zelden beroofd door mensensmokkelaars. Velen moeten hun vlucht bekopen met de dood. De peuter Aylan Kurdi kreeg een naam, maar velen verdwijnen naamloos in de golven, zonder dat iemand zich over hen ontfermt.

Elckerlyk ... Daar ligt hij op dat enge pad, als een schreeuw om hulp. De priester en leviet, dienaren van God, lopen met een boog om hem heen. De Samaritaan, vijand van het volk, wordt met ontferming bewogen. Het woord dat in de grondtaal wordt gebruikt is heel lijfelijke: je maag krimpt ineen. Je wordt er letterlijk beroerd van. De Samaritaan ziet en ontfermt zich over het slachtoffer, verzorgt hem en brengt hem naar een herberg.

Als de gelijkenis uit is, vraagt Jezus: Wie van deze is volgens u de naaste geworden van de man, die de rovers toegevallen? De heiligdomsdienaar zegt: die hem barmhartigheid bewezen heeft. Het woord 'Samaritaan' krijgt hij niet over zijn lippen. Zo lastig als degene van wie je het niet verwacht het goede voorbeeld geeft.

Nog lastiger is dat Jezus intussen de vraag heeft omgedraaid. De wetsgeleerde vroeg begrenzend: wie staat mij na genoeg staan om op mijn ontferming te mogen rekenen? Maar in de gelijkenis is het niet het slachtoffer maar degene die zich ontfermt, die het beeld van de naaste wordt. Dat brengt het verhaal dichtbij. Jezus zegt: jij bent naaste, en dat kun je worden van iedereen die op je weg komt. Broeder, zuster, volksgenoot, vriend of vijand of vijand is, ontferming maakt geen onderscheid. Houd je dus niet bezig met grenzen, zomaar een mens – elckerlyk – valt je toe.

De vraag is of we bewogen zijn. Van de foto van de verdrinken peuter Aylan wordt iedereen beroerd. Daar kunnen we niet met een boog omheen. We hebben beelden en verhalen nodig om niet af te stompen. De gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan en de verbeelding van Wim Worm houden ons scherp. Ze roepen ons op tot bewogenheid, en tot ontferming.

Met dank aan Jos de Heer, predikant te Ouderkerk aan de Amstel

Julia van Rijn

Gelijkenis van de barmhartige Samaritaan

En zie, zomaar een wetgeleerde staat op
om hem op de proef te stellen en zegt:
leermeester wat doende
zal ik eeuwig leven beërven?
Maar hij zegt tot hem: in de Wet,–
wat is daar geschreven, hoe lees je dat?
Maar ten antwoord zegt hij:
'liefhebben zul je de heer je God
vanuit heel je hart, met heel je ziel,
met al je kracht' (Deut. 6,5)
en met heel je verstand
en: 'je naaste aan jou gelijk' (Lev. 19,18)!

Maar hij zegt tot hem:
je hebt juist geantwoord!–
doe dit en je zult leven!
Maar hij wil zich rechtvaardigen
en zegt tot Jezus: en wie is mijn naaste?

Jezus herneemt en zegt:
zomaar een mens is gaan afdalen
van Jeruzalem naar Jericho;
hij valt aan rovers toe,–
die hem uitkleden, slagen toevoegen
en als ze weggaan halfdood achterlaten.

Maar bij geval is
zomaar een heiligdomsdienaar af gaan dalen
over die weg;
als hij hem ziet
gaat hij aan de overkant voorbij.

Maar evenzo gaat ook een Leviet
die langs die plek komt
als hij hem ziet
aan de overkant voorbij.

Maar zomaar een Samaritaan
die onderweg is,–
als hij langs hem komt en hem ziet
wordt hij inwendig bewogen;

hij komt op hem toe, verbindt zijn wonden,–
giet er olie en wijn op,
tilt hem op zijn eigen rijdier,
brengt hem naar een herberg en zorgt voor hem.

Tegen de morgen haalt hij twee dinars tevoorschijn,
geeft ze aan de herbergier en zegt:
zorg voor hem.
En wat je meer zult besteden,
zal ik aan je teruggeven als ik terugkom!

Wie van deze drie is, denk je,
de naaste geworden van hem
die aan de rovers toevalt?

Maar hij zegt: die hem de ontferming heeft betoond!
Jezus zegt tot hem:
ga voort en doe jij evenzo!

Lucas 10:25-37
Naardense bijbel, 2004

Te lezen

www.BijbelsDigitaal.nl
www.debijbel.nl
www.bijbelencultuur.nl

Martina degl'Innocenti en Stella Marinone,
De Bijbel, verhalen en beelden. Thoth,
Bussum, 2011

Bernhard Reitsma, Onvoorstelbaar.
Boekencentrum BV, Zoetermeer, 2012

Anne Jaap van den Berg, Dunja Hak,
Tanja Kootte (eds.), Thuis in de bijbel:
oude meesters, grote verhalen.
WBOOKS, Zwolle 2014

Johan Goud, Onbevangen. De wijsheid
van de liefde. Meinema, Zoetermeer 2015

Deze publicatie verschijnt bij de presentatie
Gelijkenissen die van 1 oktober 2016 tot
8 januari 2017 wordt gehouden in het Bijbels
Museum, Amsterdam

Conservator: Hermine Pool
Projectcoördinatie: Josee Roël
Coördinatie vanuit NKvT en redactie
publicatie: Wilma Laarakker,
Francisca Tollenaar
Eindredactie: Annemarie Vels Heijn
Ontwerp: Studio Berry Slok
Druk: Printgarden
Fotografie: Martje van der Heide (p. 10-13),
Peter Mookhoek (omslag, p. 20-21, 40-42),
M.C.N. Nouwen (p. 23-25), Arie de Ruiter
(p. 26)

Copyright: de auteurs en Bijbels Museum
Beeldrecht: geregeld via de individuele
kunstenaars

ISBN 978-90-825965-0-2

De publicatie en de presentatie kwamen mede tot stand dankzij

BIJBELS MUSEUM

Nederlandse Kring van Tekenaars